

Güney Avrupa Refah Ülkelerinde Sosyal Harcamalar ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

An Analysis of the Relationship between Social Expenditures and Economic Growth in Southern European Welfare Countries

İrfan ERSİN

İstanbul Medipol Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu,
Dış Ticaret Programı

Halim BAŞ

İstanbul Medipol Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu,
Sosyal Güvenlik Programı

Haziran 2019, Cilt 9, Sayı 1, Sayfa 193-213
June 2019, Volume 9, Issue 1, Page 193-213

P-ISSN: 2146-4839

E-ISSN: 2148-483X

2019-1

e-posta: sgd@sgk.gov.tr

Yazılar yayınlanmak üzere kabul edildiği takdirde, SGD elektronik ortamda tam metin olarak yayımlamak da dahil olmak üzere, tüm yayın haklarına sahip olacaktır. Yayınlanan yazılardaki görüşlerin sorumluluğu yazarlarına aittir. Yazı ve tablolardan kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

If the manuscripts are accepted to be published, the SGD has the possession of right of publication and the copyright of the manuscripts, included publishing the whole text in the digital area. Articles published in the journal represent solely the views of the authors.

Some parts of the articles and the tables can be cited by showing the source.

SGD

Sosyal Güvenlik Dergisi
Journal of Social Security

Cilt: 9 - Sayı: 1 - Yıl: 2019
Volume: 9 - Issue: 1 - Year: 2019

P-ISSN: 2146-4839
E-ISSN: 2148-483X

Sahibi / Owner of the Journal

Sosyal Güvenlik Kurumu Adına / *On behalf of the Social Security Institution*

Dr. Mehmet Selim BAĞLI

(Kurum Başkanı / *President of the Institution*)

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / *Responsible Publication Manager*

Uğur KORKMAZ

Yayın Kurulu / Editorial Board

Cevdet CEYLAN

Eyüp Sabri DEMİRCİ

Nazmi DOĞAN

Erdal YILMAZ

Okan AYAZ

Editörler / Editors

Doç. Dr. Erdem CAM

Selda DEMİR

Yayın Türü: Uluslararası Süreli Yayın / **Type of Publication:** *International Periodical*

Yayın Aralığı: 6 aylık / **Frequency of Publication:** *Twice a Year*

Dili: Türkçe ve İngilizce / **Language:** *Turkish and English*

Basım Tarihi / Press Date: 28.06.2019

Sosyal Güvenlik Dergisi (SGD),

TUBİTAK ULAKBİM - TR

EBSCO HOST - US

ECONBIZ - GE

INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL - PL

SCIENTIFIC INDEXING SERVICES - US

JOURNAL FACTOR

ASOS INDEX - TR

SOBIAD - TR

tarafından indekslenmektedir.

©Tüm hakları saklıdır. Sosyal Güvenlik Dergisi'nde yer alan bilimsel çalışmaların bir kısmı ya da tamamı telif hakları saklı kalmak üzere eğitim, araştırma ve bilimsel amaçlarla çoğaltılabilir.

Tasarım / Design: Medya Dinamik - 0312 287 40 46 - Ankara

Basım Yeri / Printed in: Matsa Basımevi - 0312 395 20 54 - Ankara

İletişim Bilgileri / Contact Information

Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı

Ziyabey Caddesi No: 6 Balgat / Ankara / TÜRKİYE

Tel / Phone: +90 312 207 88 91 - 207 87 70 - Faks / Fax: +90 312 207 78 19

Erişim/Webpage: <http://www.sgg.gov.tr/wps/portal/sgk/sgd/tr> - e-posta / e-mail: sgd@sgk.gov.tr

ULUSLARARASI DANIŞMA KURULU / INTERNATIONAL ADVISORY BOARD

Professor Yener ALTUNBAŞ
Bangor University - UK

Professor Özyay MEHMET
University of Carleton - CA

Asst. Prof. Sara HSU
State University of New York- USA

Professor Paul Leonard GALLINA
Bishop's University - CA

Professor Allan MOSCOVITCH
University of Carleton - CA

Asst. Prof. C. Rada Von ARNIM
University of Utah - USA

Professor Jacqueline S.ISMAEL
University of Calgary - CA

Professor Mark THOMPSON
University of British Columbia - CA

ULUSAL DANIŞMA KURULU / NATIONAL ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Ahmet Cevat ACAR
TÜBA

Prof. Dr. İsmail AĞIRBAŞ
Ankara Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi

Prof. Dr. Levent AKIN
Ankara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Yusuf ALPER
Bursa Uludağ Üniversitesi
İİBF

Prof. Dr. Faruk ANDAÇ
Çağ Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Kadir ARICI
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Onur Ender ASLAN
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Siyasal Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Zakir AVŞAR
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
İletişim Fakültesi

Prof. Dr. Ufuk AYDIN
Anadolu Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Abdurrahman AYHAN
Kıbrıs İlim Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Serpil AYTAÇ
Bursa Uludağ Üniversitesi
İİBF

Prof. Dr. Mehmet BARCA
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
SBF

Prof. Dr. Süleyman BAŞTERZİ
Ankara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Nurşen CANIKLIOĞLU
Marmara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Fevzi DEMİR
Yaşar Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. A. Murat DEMİRCİOĞLU
Yıldız Teknik Üniversitesi
İİBF

Prof. Dr. Ömer EMEKÇİ
İstanbul Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. E.Murat ENGİN
Galatasaray Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Hediye ERGİN
Marmara Üniversitesi
İktisat Fakültesi

Prof. Dr. Şükran ERTÜRK
Dokuz Eylül Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Afsun Ezel ESATOĞLU
Ankara Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi

Prof. Dr. Ali GÜZEL
Kadir Has Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Alpay HEKİMLER
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi
İİBF

Prof. Dr. Oğuz KARADENİZ
Pamukkale Üniversitesi
İİBF

Prof. Dr. Aşkın KESER
Bursa Uludağ Üniversitesi
İİBF

Prof. Dr. Cem KILIÇ
TOBB ETÜ
İİBF

Prof. Dr. Ali Rıza OKUR
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Serdar SAYAN
TOBB ETÜ
İİBF

Prof. Dr. Ali Nazım SÖZER
Yaşar Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Sarper SÜZEK
Atılım Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Müjdat ŞAKAR
Marmara Üniversitesi
İktisat Fakültesi

Prof. Dr. Savaş TAŞKENT
İstanbul Teknik Üniversitesi
İşletme Fakültesi

Prof. Dr. Ferda YERDELEN TATOĞLU
İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi

Prof. Dr. Sabri TEKİR
İzmir Demokrasi Üniversitesi
İİBF

Prof. Dr. Mehmet TOP
Hacettepe Üniversitesi
İİBF

Prof. Dr. Türker TOPALHAN
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
İİBF

Prof. Dr. Aziz Can TUNCA
Bahçeşehir Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. M. Fatih UŞAN
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Doç. Dr. Gaye BAYCIK
Ankara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Doç. Dr. Emel İSLAMOĞLU
Sakarya Üniversitesi
Siyasal Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Saim OCAK
Marmara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Doç. Dr. Ercüment ÖZKARACA
Marmara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Doç. Dr. Gülbiye YENİMAHALLELİ
Ankara Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Sinem YILDIRIMALP
Sakarya Üniversitesi
Siyasal Bilimler Fakültesi

16. SAYIDA HAKEMLİK YAPAN AKADEMİSYENLERİN LİSTESİ

REFEEREE LIST FOR THIS ISSUE

Prof. Dr. İsmail AĞIRBAŞ
Ankara Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi

Prof. Dr. Alpaslan AKÇORAOĞLU
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Yusuf ALPER
Bursa Uludağ Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Murat ATAN
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Belgin AYDINTAN
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Müge ERSOY KART
Ankara Üniversitesi
Siyasal Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Şenay GÖKBAYRAK
Ankara Üniversitesi
Siyasal Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Nuray GÖKÇEK KARACA
Anadolu Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi

Prof. Dr. Selahattin GÜRİŞ
Marmara Üniversitesi
İktisat Fakültesi

Prof. Dr. İlknur KILKIŞ
Bursa Uludağ Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Handan KUMAŞ
Pamukkale Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Nermin ÖZGÜLBAŞ
Başkent Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi

Prof. Dr. Latif ÖZTÜRK
Kırıkkale Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Serap PALAZ
Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Metin PİŞKİN
Ankara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Fakültesi

Prof. Dr. Mehmet TOP
Hacettepe Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Şerife TÜRCAN ÖZŞUCA
Ankara Üniversitesi
Siyasal Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Ferda YERDELEN TATOĞLU
İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi

Prof. Dr. Suat UĞUR
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Erineç YELDAN
Bilkent Üniversitesi
İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Handan YOLSAL
İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi

Prof. Dr. Funda YURDAKUL
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Şenay AÇIKGÖZ
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Ozan BAŞKOL
Bursa Uludağ Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Erdem CAM
Ankara Üniversitesi
Siyasal Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Emel İSLAMOĞLU
Sakarya Üniversitesi
Siyasal Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Cemal İYEM
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi
Söke İşletme Fakültesi

Doç. Dr. Fuat MAN
Sakarya Üniversitesi
İşletme Fakültesi

Doç. Dr. Banu METİN
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Çağlar ÖZDEMİR
Sakarya Üniversitesi
Siyasal Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Hakan SATMAN
İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi

Doç. Dr. Özgür TOPKAYA
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Bora YENİHAN
Kocaeli Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Sinem YILDIRIMALP
Sakarya Üniversitesi
Siyasal Bilimler Fakültesi

Dr. Öğr. Üyesi Aygül ANAVATAN
Pamukkale Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Dr. Öğr. Üyesi Osman TEZGEL
Ankara Üniversitesi
Siyasal Bilimler Fakültesi

Dr. Öğretim Üyesi Halil TUNCA
Pamukkale Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

16. SAYI DEĞERLENDİRME İSTATİSTİKLERİ
EVALUATION STATISTICS FOR THIS ISSUE

Toplam gelen makale başvurusu	Number of received manuscript	44
Yayına kabul edilen makale sayısı	Number of accepted manuscript	11
Hakem süreci devam eden makale sayısı	Under consideration	16
Red edilen makale sayısı	Rejected after evaluation	7
Ön inceleme aşamasında red edilen makale sayısı	Rejected before evaluation	10
Makale kabul oranı	Accepted manuscript rate	%25

GENEL YAYIN İLKELERİ

- 1- Sosyal Güvenlik Dergisi (SGD), yılda iki kez yayınlanan uluslararası, hakemli, bilimsel bir dergidir.
- 2- Dergiye gönderilen yazılar başka bir yerde yayınlanmamış ya da yayınlanmak üzere gönderilmemiş olmalıdır.
- 3- Dergide yayınlanmasına karar verilen yazıların, elektronik ortamda tam metin olarak yayınlanmak da dahil olmak üzere, yayın hakları SGK'ya aittir.
- 4- Yayınlanmak üzere dergiye gönderilen yazılar önce Yayın Kurulunca dergi ilkelerine uygunluk açısından incelenir. Uygunluğu tespit edilen yazılar değerlendirmeleri için yazının ilgili olduğu alanda iki hakeme gönderilir. Hakem raporuna göre; yazarına düzeltme gönderilir, yayınlanır ya da reddedilir.
- 5- Yayınlanan yazılardaki görüşlerin sorumluluğu yazarlarına aittir. Yayınlanan makaleler atıf yapılmadan kullanılamaz.
- 6- SGD'de yargı kararı incelemelerine yer verilebilir.
- 7- Yazıları yayınlanan yazarlara “Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Ödenecek Telif ve İşleme Ücretleri Hakkında Yönetmelik” çerçevesinde telif ücretleri ödenecektir.
- 8- SGD Sosyal Güvenlik Dergisi'ne makale gönderenler derginin yayın ilkelerini kabul etmiş sayılırlar.

GENERAL PUBLICATION RULES

- 1- Journal of Social Security is an international, peer reviewed, scientific journal published twice a year.
- 2- The papers submitted to Journal of Social Security must be unpublished in elsewhere or not synchronically be in the review process of another publication.
- 3- Social Security Institution and Journal of Social Security own the copyright of the papers published (written and electronic versions).
- 4- All manuscripts firstly evaluated by Editorial Board and send two independent referees. According to referees' reports, article will be sent to the authors to revise, publish or reject.
- 5- All the opinions written in articles are under responsibilities of the authors. The published contents in the articles cannot be used without being cited.
- 6- Case review and commentaries are accepted by SGD.
- 7- Royalty fees will be paid to the authors whose articles published in the Journal of Social Security (SGD) in accordance with the related regulation.
- 8- Those who send articles to the SGD are considered to have accepted the publication principles of the SGD.

SGD, Sosyal Güvenlik Kurumunun faaliyet alanına, sosyal güvenlik, sosyal politika ve endüstri ilişkileri disiplinine katkısı olabilecek her alanda çalışmalara yer vererek, ülkemizin düşünsel birikimine katkıda bulunmak, toplumda sosyal güvenlik ve sosyal politika bilincini geliştirmek, geleceğe dönük hedef ve beklentileri ortak bir noktada buluşturmak amacıyla yayınlanmaktadır.

SGD, is being published in all areas related social security, social policy and industrial relations to make contribution intellectual life of Turkey, develop the social security and social policy consciousness and bring together the future targets and expectations on the common point of the society.

(İnceleme Makalesi - Review Article)

Geliş Tarihi/Received: 13.08.2018
Güncelleme Tarihi/Revised: 28.02.2019
Kabul Tarihi/Accepted: 26.06.2019

Güney Avrupa Refah Ülkelerinde Sosyal Harcamalar ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

An Analysis of the Relationship between Social Expenditures and Economic Growth in Southern European Welfare Countries

İrfan ERSİN*

ORCID ID: 0000-0002-7407-3654

Halim BAŞ**

ORCID ID: 0000-0002-4109-1696

ÖZ

Refah modelleri, ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ile sosyal refah uygulamalarına ilişkin kriterlere göre sınıflandırılmaktadır. Bu çerçevede sosyal harcamalar ile ülke ekonomilerinin gelişmişliği arasında bir ilişki söz konusudur. Çalışmamızda amaç, sosyal refah uygulamaları ve yapıları bakımından benzerlik gösteren Güney Avrupa refah modeli kapsamındaki ülkelerde sosyal harcamalarla ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi analiz etmektir. Bu bağlamda Güney Avrupa refah modeli içerisinde yer alan Yunanistan, İspanya, Portekiz, İtalya ve Türkiye incelemeye tabi tutulmuştur. İncelemeye konu olan bu ülkeler için 1980-2016 dönemi veri alınarak sosyal harcamalar ile ekonomik büyüme arasında Pedroni panel eşbütünlük ve Dumitrescu - Hurlin (DH) panel nedensellik testleri uygulanmıştır. Eşbütünlük analizinde sosyal harcamalarla ekonomik büyümenin karşılıklı etkileşimi tespit edilmiştir. Nedensellik analizinde ise ekonomik büyümeye sosyal harcamalara bir nedensellik ilişkisi tespit edilirken, sosyal harcamalardan ekonomik büyümeye bir nedensellik ilişkisi bulunamamıştır. Güney Avrupa'da ekonomik küçülme dönemlerinde sosyal harcamalarda artış olduğu gözlemlenmiştir. Bu bağlamda Güney Avrupa bölgesinde sosyal harcamaların yapısı, ekonomik büyümeyi sağlayacak şekilde gözden geçirilmelidir.

Anahtar Sözcükler: Sosyal harcamalar, ekonomik büyüme, DH panel nedensellik, pedroni eşbütünlük, Güney Avrupa

ABSTRACT

The welfare models are classified according to the development levels of the countries and the criteria related to social welfare practices. In this framework there is a relationship between social expenditures and the development of country economies. The aim of our work is to analyze the relationship between social expenditures and economic growth in the countries covered by the Southern European welfare model, which are similar in terms of social welfare practices and structures. In our study, in the context of welfare models as southern European countries, Spain, Portugal, Italy, Greece and Turkey were taken as samples. For these countries, Pedroni cointegration and Dumitrescu - Hurlin (DH) tests were conducted using panel data between social expenditure and economic growth in 1980-2016 period. In the cointegration analysis, the interaction between social expenditures and economic growth was determined. However, there has been no causal relationship from social expenditures to economic growth. It has been observed that social expenditures have increased in southern Europe during periods of economic contraction. In this context, the structure of social expenditures in the Southern Europe region should be revised to ensure economic growth.

Keywords: Social expenditures, economic growth, DH panel causality, pedroni cointegration, South Europe

Önerilen atıf şekli: Ersin, İ., Baş, H. (2019). Güney Avrupa Refah Ülkelerinde Sosyal Harcamalar ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Sosyal Güvenlik Dergisi (Journal of Social Security)*.9(1).193-213

* Öğr. Gör., İstanbul Medipol Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Dış Ticaret Programı, iersin@medipol.edu.tr

** Öğr. Gör., İstanbul Medipol Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Sosyal Güvenlik Programı, hbas@medipol.edu.tr

GİRİŞ

Refah devleti anlayışı, 1929 küresel ekonomik buhranın etkilerini minimize etmek ve kapitalizmin sürdürülebilirliğini güçlendirmek için ortaya konulan bir yapıdır. İlk defa Andersen (1990: 4-5) tarafından liberal/Anglosakson refah, muhafazakâr/kıta Avrupası ve İskandinav/sosyal demokrat modelleri şeklinde sınıflandırılan bu anlayışa Ferrara (1996: 20-21), Güney Avrupa Refah modelini de dâhil ederek tasnifin hacmini genişletmiştir. Refah modelleri; ülkelerin ekonomik, sosyal ve siyasi gelişimlerine bağlı olarak sınıflandırılmaktadır. Refah modelleri kapsamında sosyal refah harcamaları önemli bir yer tutmaktadır. Bu çerçevede, modellerin birbirinden ayrılan bazı temel yönleri bulunmaktadır. Modellerin uygulamadaki başarı ölçütünün temeli kamu harcamaları miktarına dayanmaktadır. Nitekim 1929 krizinden sonra uygulanan müdahaleci ekonomik anlayışın en dinamik göstergesi olan sosyal harcamalar 1945-1975 döneminin “Altın Çağ” olarak tabir edilmesinin en önemli nedenidir (Kalaycı, 2014: 91-93.). Ancak bu durum 1980’lerden sonra devlet müdahalesinin azaldığı ve girift bir rol üstlenmeye başladığı andan itibaren tersine bir seyir almıştır. Böylelikle refah modellerinin başarı ölçütü olarak yalnızca sosyal harcamalar değil aynı zamanda bu harcamaların ekonomik etkileri de değerlendirme kapsamına dâhil edilmiştir. Diğer yandan kimi ülkelerin yoksulluk ve sosyal dışlanma risk farklılıklarına göre diğerlerine nazaran daha fazla sosyal refah harcaması yaptığı bilinmektedir (Güler, 2015: 72-73). Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri bu durumu anlamlı kılsa da refah modelleri içerisindeki “politik tercihler” farklı harcama düzeylerinin en önemli nedeni olarak gösterilmektedir (Özdemir, 2005: 160-164). Kapitalizmin yaşadığı devresel krizler ise ülkelerin sosyal harcamalarının Gayrisafi Yurtiçi Hasıladaki (GSYİH) paylarının daralmasında belirleyici bir etken olmuştur.

Sosyal harcamalar ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin teorik yapısı kamu harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisiyle açıklanmaktadır. Bu konuda literatürde ana iki yaklaşım söz konusudur. Klasik iktisadi yaklaşıma göre, kamu iktisadi faaliyetlerden uzak durduğu sürece ekonomi tam istihdam düzeyine erişmiş olacak ve herhangi bir sorun oluştuğunda “görünmez el” ekonomiyi dengeye getirecektir. 1929 Büyük Buhranla birlikte ekonomide yaşanan tıkanma Klasik yaklaşımın karşısında Keynesyen İktisadi akımının doğmasına yol açmıştır. Söz konusu yaklaşıma göre, ekonomide eksik istihdam söz konusu olduğunda devlet talep genişletici politikalar yaparak ekonomik büyüme sağlanmış olur. Nitekim bu son yaklaşım çalışmamızda sosyal harcamaların ekonomik büyümeyi etkileyip etkilemediği Güney Avrupa ülkelerinde test edilmektedir.

Sosyal harcamalar ile ekonomik büyüme arasında bir ilişki kurmayı hedefleyen çalışmamızda Güney Avrupa Refah modeli kapsamında Yunanistan, İspanya, Portekiz, İtalya ve Türkiye örneklem olarak alınmış ve bu ülkelerde 1980-2016 dönemi sosyal harcamalar ile ekonomik büyüme arasında panel eşbütünlük ve panel nedensellik yöntemleri kullanılarak analiz edilmeye çalışılmıştır. Ele alınan dönem itibarıyla sınıflandırma kapsamındaki ülkelere farklı yönetim ve reform uygulamalarının varlığı da bilinmektedir. Örneğin, Türkiye’de toplam kamu harcamalarının GSMH’ya oranı 1982 yılında %15 olarak gerçekleşmiştir. Ancak kamu harcamaları askeri darbe ile şekillenen siyasi düzlemde 1981-1983 arasında artış gösterememiştir. Bu durum, 1983

yılından itibaren demokratik bir düzenin sağlanmasıyla tersine dönmüş, 1980-1990 arasındaki dönemde kamu harcamalarına ayrılan bütçede ortalama %50'lik bir artış sağlanmıştır (Boratav, 2008:154; Kanca ve Bayrak, 2015; 12).

Sosyal harcamalar ekonomide toplam talebi canlandırıcı işlev görürler. Ekonomiye hareketlilik kazandıran en önemli araçlardan bir tanesi de devletin kamusal müdahalelerinden olan sosyal politika uygulamalarıdır (Baş ve Çetin, 2017: 151-152; Koçak vd., 2017:121). Bu uygulamalar çerçevesinde, Güney Avrupa ülkelerinin birbirlerine benzerlik göstermesi nedeniyle bu bölgede sosyal harcamalar ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin önemini ön plana çıkarmaktadır. Çalışmamızda amaç, bu ilişkinin varlığını ekonometrik yöntemle ortaya çıkartmaktır. Bu kapsamda, çalışmamızın birinci bölümünde refah modelleri açıklanmış ve sosyal harcamalar ve büyüme arasındaki ilişki belirtilmiştir. İkinci bölümde literatür taraması yapılarak benzer çalışmalar ortaya konmuştur. Üçüncü bölümde ampirik uygulama belirtilerek panel eşbütünleşme ve panel nedensellik testleri açıklanmıştır. Dördüncü bölümde ise ampirik bulgulara yer verilerek son bölümde sonuç ve değerlendirme yapılmıştır.

Sosyal harcamaların ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini konu edinen çalışmaların refah rejimleri bağlamında yeterli düzeyde olmaması göz önünde bulundurulduğunda çalışmamızın bu alana katkı yapacağı düşünülmektedir. Bu çalışma, söz konusu ülkelerin sosyal harcamalarla büyüme arasındaki ilişkiyi ortaya çıkartan bilimsel bir zemin hazırlamıştır.

I- GÜNEY AVRUPA REFAH REJİMİ VE SOSYAL HARCAMALAR

Günümüzdeki evrensel sosyal koruma sistemlerinin teorik temelleri “refah devleti” olgusuna dayandırılmaktadır. Refah devleti kavramı görece, 19. yüzyıl sonlarında ortaya çıkan ikinci dünya savaşı sonrası şekillenen ve kapitalizmin devamı için alınan tedbirler ve uygulamalar bütünüdür (Toprak, 2015: 153). Bu tedbirler evrensel olmamakla birlikte çoğunlukla, minimum gelir garantisi, beslenme, sağlık, barınma ve tam istihdam sağlamaya yöneliktir. Bununla beraber “refah rejimi” kavramı ise, söz konusu tedbirlerin uygulama safhasında devlet, piyasa ve aile aktörlerinin rollerini belirleyen bir unsurdur (Elveren & Elveren, 2010: 246). Refah devleti genel itibarıyla kamu harcamaları ile büyüme politikası ve gelirler politikası yoluyla toplumda gelirin yeniden dağıtımını tesis eder (Kalaycı, 2014: 90). Diğer yandan “refah devleti” olgusunun geleceğine dönük periyodik olarak tartışmalar ve sınıflandırmaların olduğu bilinmektedir. Bunlardan en çok bilineni Titmuss’un (1974) refah devletleri sınıflandırmasıdır. Bunlar “kalıntı refah modeli” (residual welfare), “endüstriyel başarı-performans modeli” (industrial achievement-performance) ve “kurumsal-yeniden bölüşümcü model” (institutional redistributive) olarak sıralanmaktadır (Titmuss, 1974 akt. Toprak, 2015:155). Titmuss (1958)’ün bu sınıflandırma yanında sosyal harcamaları da; sosyal güvenlik, eğitim, sağlık, konut ve bireysel sosyal hizmetler olarak sıralamaktadır. Bir diğeri de Gosta Esping Andersen’in (1990: 3-4) piyasa, devlet ve aile paydaşlarını temel alarak yaptığı; liberal refah rejimi, muhafazakâr refah rejimi ve İskandinav refah rejimidir. Ancak daha sonraları bu sınıflandırma çokça tartışılmış ve Ferrara (1996: 20) tarafından “Güney Avrupa Modeli” adında ayrı bir sınıflandırma daha yapılmıştır. Bu yeni sınıflandırmanın içerisine Türkiye dâhil edilmemiş olsa da ortak sergilenen özellikler bakımından bazı

yazarlar tarafından Türkiye modelin içerisinde değerlendirilmiştir (Taşçı, 2013: 8-9). Bununla birlikte refah devletlerinin sosyal gelişmişlik düzeyleri başlangıçta “sosyal refah harcamaları” göz önüne alınarak sınıflandırılmıştır. Ancak daha sonra yüksek sosyal harcamalar ve ülke ekonomileri üzerindeki etkileri temel gösterge olarak kabul görmüştür (Özdemir, 2005: 155).

Güney Avrupa modeli içerisindeki ülkelerin en temel karakteristikleri sosyal yardım ve hizmet uygulamaları yönünden dağıntık, yetersiz kurumsallaşmaya bağlı parçalı bir yapı ile ailenin merkez alındığı bir sisteme sahip olmalarıdır. Aynı zamanda bu model kapsamına giren ülkelerin sosyo-ekonomik yapılarının benzerliği dolayısıyla ekonomik krizlere eğilimleri birbirlerine yakındır. Bu ülkelerde uzun yıllardır yüksek oranda seyreden kayıt dışı istihdam verileri ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyen bir göstergedir. Nitekim Güney Avrupa ülkelerinin bu özelliklerinin Türkiye’de de mevcut olması, Türkiye’nin bu modele dâhil edilmesini sağlamıştır (Toprak, 2015: 171).

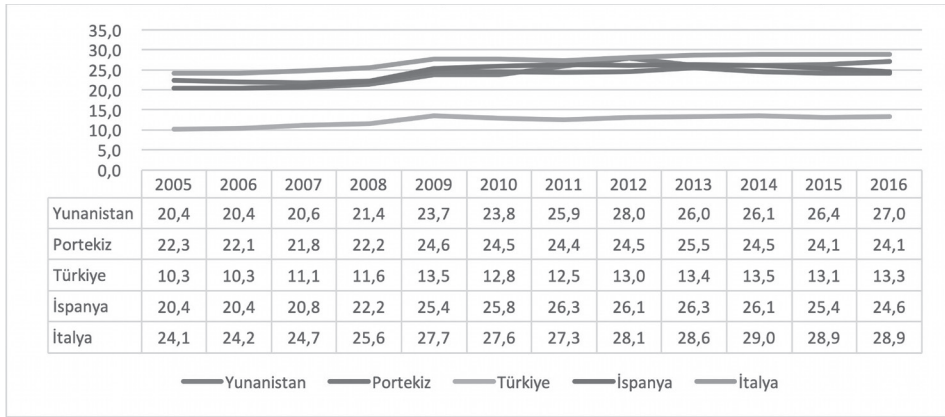
Güney Avrupa modelinin en belirgin özellikleri piyasa, devlet ve aile üçlü paydaşının yanında aile ve akraba ilişkilerinin taşıyıcılığıdır. Aile diğer paydaşlara nazaran sosyal politika alanındaki yatırımların boşluklarını doldurarak önemli bir sorumluluk üstlenmektedir. Bu modelde ailenin yükünü artıran gerekçelerin arka planında ise ülkelerin modernleşme eşliğini geç tamamlaması ve kamu aygıtlarının kurumsallaşma sürecinin yeterince olgunlaşmamasıdır (Tiyek ve Yertüm, 2016: 29-30; Baş, 2017: 195). Modelin bir diğer özelliği ise sosyal koruma sistemlerinin parçalı ve dağıntık yapıları olmasıdır (Özmen, 2017: 90-91). Öte yandan refah devletlerinin varlığı ve etkinliği sosyal harcama eğilimleriyle değerlendirilmektedir (Çalışkan, 2012). Sosyal harcama bileşenleri farklılıklar arz etse de Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) Sosyal Harcama İstatistiklerinin (SOCX) tanımlamasında yer alan şekliyle; emeklilik ödemeleri, çalışan nüfusa yapılan gelir desteği, yaşlılık, işsizlik, aile, sağlık harcamaları ve sağlık dışındaki diğer tüm sosyal hizmetler kalemlerinden oluşmaktadır (OECD, 2007). Emeklilik ödemeleri, bireylere sunulan emeklilik aylıkları ya da emeklilik servetleri olarak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda ülkeler arasında hayat beklentileri ile doğru orantılı bir biçimde değişmektedir. Kısaca, daha uzun bir hayat beklentisi daha uzun süreli bir emeklilik ödemesinin yapılacağı anlamına gelebilmektedir. (Yazıcı, 2005). Yaşlılık yardımları ise, 18 OECD ülkesinde temel emeklilik sistemine benzer etkiye sahip, kazançlardan ve bazı katkılardan bağımsız olarak ödenen yardımlardır (OECD, 2017: 86).

Güney Avrupa rejimi ülkeleri Yunanistan, Portekiz, İspanya ve İtalya, sanayileşme süreçleri ve sosyal harcama yapıları bakımından benzerlik göstermektedir. Türkiye’nin de bu refah rejim ülkelerinin içerisinde yer bulması yapısal benzerliklerden kaynaklanmaktadır. Tiyek ve Yertüm (2016: 27)’a göre, sosyal politikaların uygulanması ülkelerin gelişmişlikleri ile paralellik gösterirken, ülkelerin geç ya da erken sanayileşme süreçleri sosyal politika kültürünü ortaya çıkarmaktadır. Bu bakımdan Türkiye de diğer Güney Avrupa ülkeleri gibi geç sanayileştiği için sosyal politikalar, kurumsal olmayan ve gönüllülük esasına dayanmaktadır. Ayrıca Türkiye de diğer ülkeler gibi sosyal harcamalar içinde sosyal yardımlara ağırlık vermektedir. Bir diğer benzerlik istihdam yapısı ile ilgilidir. Türkiye’de geç sanayileşme, sosyal korumanın prim esasına dayalı bir sistemle yürütülmesine olanak sağlamıştır. Bu bakımdan işgücü yapısı Güney

Avrupa ülkeleriyle benzerlik göstermektedir. Ayrıca kadın istihdamı, süreli istihdam ve işgücünün cinsiyet dağılımı gibi birçok etken Türkiye'nin Güney Avrupa ülkeleri içerisinde yer almasına neden olmuştur (Tiyek & Yertum, 2016: 31). Ferrara (1996)'ya göre, ülkelerin (İspanya, İtalya, Portekiz ve Yunanistan) sosyal harcama düzeyleri ve finansmanı bakımından Türkiye ile benzerlik göstermesi nedeniyle, Güney Avrupa Refah modeli içerisinde Türkiye de dâhil edilmektedir (Ferrara, 1996: 20). Türkiye'nin dâhil olduğu Güney Avrupa refah rejimini diğerlerinden ayıran en önemli gösterge aile ve sivil toplum paydaşlarının refah dağıtımında üstlendikleri aktif roldür (Aysan ve Özdoğru, 2015: 170-171).

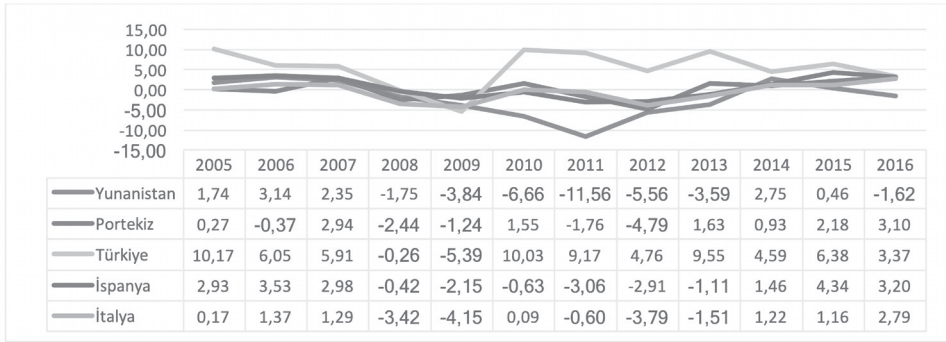
Güney Avrupa ülkelerinde sosyal harcamaların GSYİH içindeki payı Grafik 1'de gösterilmektedir. Sosyal harcamaların en yüksek olduğu ülke İtalya, en düşük olduğu ülke ise Türkiye olarak görülmektedir. Grafik 1'deki verilere göre 2008-2009 arası tüm ülkelerde sosyal harcamaların artışı benzerlik arz etmektedir. Küresel krizin hissedildiği 2009 yılında sosyal harcamaların artış göstermesi kamuya olan yükü artırmıştır. Grafik 2'de de Güney Avrupa ülkelerinin büyüme oranları verilmektedir. Büyüme oranlarıyla sosyal harcamaları karşılaştırdığımızda, küçülmelerin yaşandığı dönemlerde sosyal harcamaların arttığını gözlemlemekteyiz.

Grafik 1. Güney Avrupa Ülkeleri Sosyal Harcama Oranları (GSYİH %) 2005-2016

Kaynak: (OECD, 2018)

Ülke bazında değerlendirme yapıldığında Yunanistan'da büyüme oranlarının eksi değerler aldığı yıllarda sosyal harcama oranlarında 2013 yılı hariç bir önceki yıla göre artış yaşanmaktadır. İspanya, İtalya ve Portekiz'de büyüme oranları değişkenlik göstermekle birlikte sosyal harcama oranlarında çok düşük miktarda artış veya azalışlar söz konusudur. Sosyal harcama oranlarının düşük olduğu Türkiye'de küresel krizin en etkili olduğu yıl 2009'da sosyal harcama oranlarının %13,5'e çıktığı ve bu orana tekrar 2014'te erişildiği görülmektedir.

Grafik 2. Güney Avrupa Ülkeleri Büyüme Oranları (%) 2005-2016

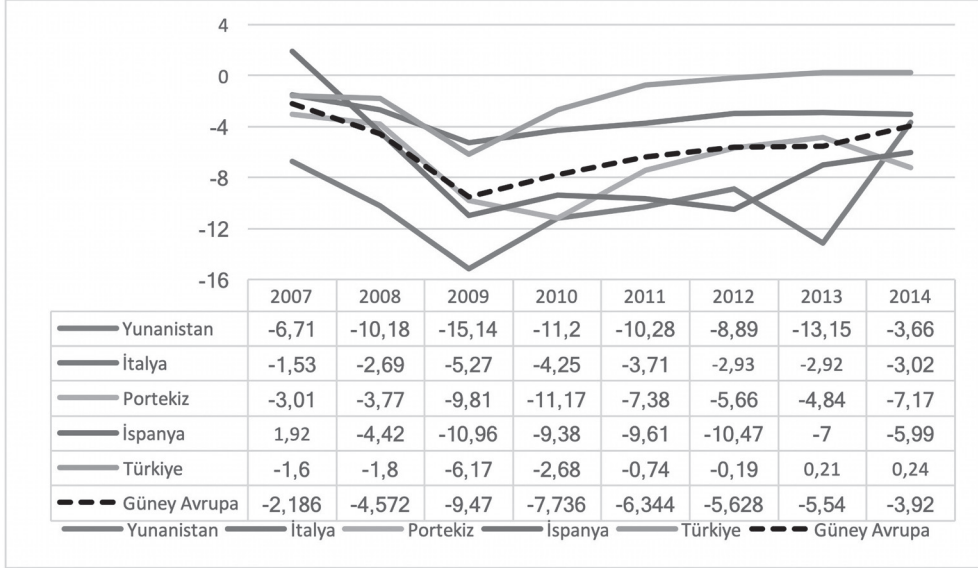
Kaynak: (Dünya Bankası, 2018)

Güney Avrupa ülkelerinde sosyal harcamaların kamu harcamaları içindeki payı Grafik 3'te gösterilmektedir. Kamu harcamaları içinde sosyal harcamaların en yüksek olduğu ülkenin İspanya, en düşük ülkenin de Türkiye olduğu görülmektedir. Grafik 1'de sosyal harcamaların GSYİH içindeki payı en yüksek İtalya'da gerçekleşirken, Grafik 3'te kamu harcama açısından bakıldığında en yüksek payın İspanya'da gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Grafik 3'te kriz dönemi olarak 2007-2009 yılları arasına bakıldığında Güney Avrupa'da kamu harcama içinde sosyal harcama payının düşük de olsa artış seyrini izlediğini gözlemlemekteyiz.

Grafik 3. Sosyal Harcamaların Kamu Harcama İçindeki Payı (%)

Sosyal harcamalar, kamu harcamalarını, kamu harcamaları da bütçe açıklarını etkilemektedir. Ekonomik küçülmelerin yaşandığı dönemlerde kamu bütçe açıkları artış göstermektedir. Bütçe açığı oranlarının verildiği Grafik 4'te görüldüğü üzere kriz ve ülke ekonomilerinin küçülme dönemlerinde sosyal harcamalar artış gösterirken bütçe açıkları da artış göstermiştir. Grafik 4'e bakıldığında bütçe açıklarının en yüksek seyrettiği ülke Yunanistan gözükmektedir. Güney Avrupa bazında baktığımızda, bölgede bütçe açığı 2007'den 2009'a kadar ciddi artış göstermiş ve 2009'dan sonra azalış eğilimine girmiştir. Dolayısıyla sosyal harcamalara olan baskı büyümenin küçüldüğü dönemlerde az da olsa kendini göstermektedir.

Grafik 4. Bütçe Açıklarının GSYİH İçindeki Payı (%)

Kaynak: (OECD, 2018)

II- LİTERATÜR TARAMASI

Sosyal harcamalar, devlet tarafından yapıldığı için kamu harcamaları altında gösterilmektedir. Literatürde sosyal harcamaların alt bileşenlerinden sağlık harcamaları çokça karşılaşılan çalışmalar arasındadır. Bununla birlikte kamu harcamaları büyüme arasındaki ilişki de literatürde geniş yer bulmuştur. Sosyal harcamalarla ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar Tablo 1’de belirtilmiştir.

Tablo 1’de gösterilen sosyal harcamalarla büyüme arasındaki ilişkiyi doğrudan inceleyen çalışmalardan Arısoy vd. (2010:405)’in makalesinde Türkiye örneklem alınmış ve sosyal harcamaların büyümeyi etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Herce, IV ve Lucio (2000:398)’in çalışmalarında Almanya, Belçika, İrlanda, Hollanda, İspanya ve Portekiz’de sosyal harcamalardan GSYİH büyümesine doğru bir nedensellik söz konusu iken, Fransa, İtalya, Danimarka, Yunanistan İngiltere’de sosyal harcamalarla GSYİH büyümesi arasında bir nedensellik ilişkisi tespit edilememiştir. Kelly (1997: 83-84) tarafından 1970–1989 dönemini kapsayan ve 73 ülke için yürütülen analizde, sosyal harcamaların büyümeyi pozitif etkilediği ortaya çıkmıştır. Lee ve Chang (2006: 317-318), 25 OECD ülkesi için 1980–2001 dönemi itibarıyla sosyal koruma harcamaları kapsamında olan sosyal güvenlik harcamaları ile iktisadi büyüme arasındaki ilişkileri panel veri birim kök testleri ve panel eşbütünleşme testleri çerçevesinde incelemiş ve OECD ülkelerinde sosyal güvenlik harcamalarının iktisadi büyümeyi beşeri sermaye birikimi ve tasarruflar yoluyla etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 1. Literatür Taraması

Yazarlar	Kapsam	Dönem	Yöntem	Sonuç
Kelly (1997)	73 Ülke	1970-1989	Regresyon	Sosyal harcamalar büyüme pozitif etkilemektedir.
Herce, IV, & Lucio (2000)	12 AB Ülkesi	1970-1994	Regresyon	Sosyal koruma harcamaları büyüme pozitif etkilemektedir.
Darby, Li, & Muscatelli (2004)	OECD ülkeleri	1963-1996	Regresyon	OECD ülkeleri için, politik belirsizliğin kamu yatırımlarını azaltma eğiliminde olduğu ve kamu yatırım kararlarında partizan etkilerin olduğu hipotezine varılmıştır.
Narayan (2006)	G3 ülkeleri (USA, UK ve Japonya) ile İsviçre ve İspanya	1960-2000	Regresyon	Birleşik Krallık dışında, yapısal kırılmalar ABD, Japonya, İsviçre ve İspanya için sağlık harcamalarındaki artış büyüme oranlarını yavaşlatmıştır.
Beraldo, Montolio, & Turati (2009)	19 OECD ülkesi	1971-1998	Regresyon	Kamu harcamalarının GSYİH büyümesini özel harcamalardan daha fazla etkilediğine dair bazı kanıtlar bulunmuştur.
Wu, Tang, & Lin (2010)	182 ülke	1950-2004	Granger Nedensellik Testi	Kamu harcamaları büyüme olumlu etkilemektedir.
Arisoy, Ünükaplan, & Ergen (2010)	Türkiye	1960-2005	Eşbütünlük ve Hata Düzeltme Modeli	Sosyal harcamalar ve alt bileşenleri olan eğitim, sağlık ve sosyal koruma harcamaları ekonomik büyüme pozitif etkilemektedir.
Wang (2011)	31 Ülke	1986-2007	Kantil Regresyon	Sağlık harcamalarının büyümesi yüksek olduğunda, ekonomik büyümenin harcama büyümesi üzerindeki etkisi olumludur.
Prasetyo & Zuhdi (2013)	81 ülke	2006-2010	Veri Zarflama Analizi (VZA)	Listelenen ülkeler arasında etkin sınırlarda konumlanmış ülkeler bulunmuştur.
Mou (2013)	13 OECD ülkesi	1981-2007	Regresyon	Gelişmiş ülkelerde sağlık hizmetleri için özel finansman kaynaklarının rolünün artacağı sonucuna ulaşılmıştır.
Altunc & Aydın (2013)	Türkiye, Romanya, Bulgaristan	1995-2011	ARDL test yaklaşımı	Kamu harcamalarının GSYİH içindeki optimal payının arttığı görülmüştür.
Morozumi & Veigam (2016)	80 ülke	1970-2010	Veri kümesine dayalı ampirik analiz	Kamu harcamaları büyüme desteklemektedir.
Herwartz & Theilen, (2017)	OECD ülkeleri	1980-2013	Hata Düzeltme Modeli ve Eşbütünlük	Hem sol hem de sağ kanat hükümetleri altında, kamu harcamaları değişen makroekonomik, mali ve demografik temellere yönelik politika tepkileriyle dolaylı olarak yönlendirilen, giderek yeniden dağıtıcı etkiler göstermektedir.
Linden & Ray (2017)	34 OECD ülkesi	1970-2012	VAR Analizi	Sonuçlar, halk sağlığı harcamaları ile yaşam beklentisi arasındaki pozitif ilişkinin önemini vurgulamaktadır.
Castro & Martins, (2017)	18 Avrupa Ülkesi	1990-2012	Ampirik analiz LSDVC (The Least Square Dummy Variable)	Sonuçlar, kamusal harcamaların toplu ve ayrıştırılmış düzeylerinde politik oportünizmin kanıtını sağlar.
Lopreite & Mauro (2017)	İtalya	1990-2013	B-VAR modeli (Bayesian vector autoregression)	Sonuçlar, İtalya'daki sağlık harcamalarının, yaşam beklentisi ve kişi başına düşen GSYİH ile karşılaştırıldığında, yaşanan nüfusa daha fazla tepki verdiğini göstermektedir.
Alonso, Clifton, & Diaz-Fuentes (2017)	25 Avrupa ülkesi	1990-2011	Regresyon	Sonuçlar, dış kaynak kullanımının merkezi hükümet düzeyinde hükümet harcamalarını azaltmadığını göstermektedir.
Hajamini & Falahi (2018)	14 Gelişmiş Avrupa Ülkesi	1995-2014	Panel Eşik Yöntemi	Kamu harcamaları, optimal seviyenin altında veya üstünde olması durumunda ekonomik büyüme etkilemektedir.
Chantzaras & Yfantopoulos, (2018)	Yunanistan	2008-2015	Regresyon	Sağlık sigortası bağlılığının artması, yaşam koşullarını bozabilecek ve sağlık hizmetlerine erişimde engel oluşturabilecek olan Yunan hane halkının mali riskini ve sıkıntılarını arttırmaktadır.
Wang, Lee, Lin & Tsai (2018)	22 ülke	2004-2013	Parametre panel vektör otoregresyon	Finansal krizler nedeniyle, küresel ekonomide yapısal değişiklikler olmaktadır ve ekonomik büyüme, sigorta tüketimi ve sağlık harcamaları arasındaki ilişkileri etkilemektedir.

Literatürde kamu harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar da mevcuttur. Hajamini ve Falahi (2018: 10-11) 14 Avrupa ülkesinde 1995-2014 yılları arasında ekonomik büyüme ile devlet büyüklüğü arasındaki doğrusal olmayan ilişkiyi araştırmak amaçlanmıştır. Bu çalışmada devlet büyüklüğü ise gayri safi yurt içi

hasılaya nihai tüketim harcaması ile bunun haricinde cari harcamalar ve brüt sermaye oluşumu eklenerek asimetrik bir etki görülmüştür. Narayan (2006: 888) son on yılda giderek artan sağlık harcamalarının etkisini G3 ülkeleri ile Birleşik Krallık, İspanya ve İsviçre ölçeğinde 1960-2000 dönemini kapsayacak şekilde analiz etmiştir. Buna göre, yapısal kırılmaların bu ülkelerdeki sağlık harcamalarındaki büyüme oranlarını yavaşlatıp azaltmadığıdır. Aynı zamanda bir diğer bulgu petrol şoklarının Avrupa ülkelerinde yaşanan kırılmalarda ortak bir payda olmasıdır. Bu kırılmalar sonucu Birleşik Krallık dışındaki ABD, Japonya, İsviçre ve İspanya'da sağlık harcamalarındaki büyümeyi yavaşlatmıştır. Chantzaras ve Yfantopoulos (2018: 347) ekonomik kriz esnasında cepten yapılan harcamaların etkisini araştırmaya konu edinmişlerdir. Bu çerçevede sağlık harcamalarının bireysel anlamda cepten yapılan harcamalara olan bağlılığının artması sonucu yaşam koşullarını bozucu etki ve sağlık hizmetlerine ulaşamamada önemli bir sorun olarak tespit edilmiştir. Bu durumun Yunan hanehalklarının mali riskini ve sıkıntılarını artırdığına dikkat çekilmiştir.

Wu vd. (2010: 815), daha önce devlet harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiye dair yapılan çalışmalardan farklı olarak Granger nedensellik testi gerçekleştirerek ve 182 ülkeyi kapsayan panel veri setiyle hükümet harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi yeniden ele almıştır. Ampirik sonuçlar devlet harcamalarının ekonomik büyümeye yardımcı olduğu hipotezini güçlü bir şekilde desteklemektedir. Alonso vd. (2017: 345), 1990-2011 dönemi veri alınarak 25 Avrupa ülkesi için panel veri modeli kullanarak dış kaynak kullanımının kamu harcamalarında bir azalma meydana getirip getirmediğini test etmiştir. Bulgular dış kaynak kullanımının hükümet harcamalarını azaltmadığını göstermektedir. Altunç ve Aydın (2013: 73) çalışmalarında 1995-2011 verilerini kullanarak Türkiye, Romanya ve Bulgaristan için hükümet harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Ampirik bulgular, mevcut kamu harcamalarının GSYİH içindeki payının üç ülke için optimal kamu harcamalarını aştığını göstermektedir. Çalışmanın sonuçlarına dayanarak, bir ekonomi politikası önerisi getirilmiş kamu harcamalarının payının azaltılması ve kamu harcama programlarının etkinliğinin artırılmasının etkili olabileceği vurgulanmıştır.

Kamu harcamalarının büyüme üzerindeki etkisini inceleyen Darby vd. (2004: 175), çalışmanın kapsamındaki OECD ülkelerinde politik belirsizliklerin ve partizan etkilerin görevdeki hükümetlerin kamu harcama eğilimlerini negatif etkilediği ve kamu yatırımlarının büyümeyi azalttığı sonucuna varılmıştır. Castro ve Martins (2017: 20) 1990-2012 dönemi verilerine dayanarak 18 Avrupa ülkesinde harcama bileşenleri içerisindeki kamu hizmetleri, sosyal koruma ve sağlık harcamaları hizmetlerinin seçmenler tarafından daha görünür hale gelecek şekilde üretilme eğiliminde olduğunu saptamışlardır. Morozumi ve Veiga (2016: 169) kamu harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkide kurumların rolünü incelemiştir. 1970-2010 dönemi ve 80 ülkeyi kapsayan veri kümesi analiz edilerek devletin hesap verebilirliğinin mevcut harcamaların büyüme etkilerinde önemli rol oynamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyal harcamalar kapsamına giren sağlık harcamaları, literatürde ekonomik gelişmişlik çerçevesinde çalışılan konulardan bir tanesidir. Wang (2011: 1546) sağlık harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki nedenselliği araştırmak için 31 ülkenin uluslararası toplam sağlık harcamaları verilerini 1986-2007 dönemini baz alarak regresyon analizine

tabi tutmuştur. Çalışmada, orta ve yüksek düzeyde ekonomik büyümeye sahip ülkelerde, harcama artışının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi olumludur. Nihayetinde sağlık harcamalarının büyümesi büyük olduğunda ekonomik büyümenin harcama büyümesi üzerindeki etkisi daha farklıdır. Beraldo vd. (2009: 955), sağlık alanındaki kamu ve özel harcamalarının insanın sağlık, bilgi ve beceri üzerindeki etkileri ile ekonomik büyüme üzerindeki etkisine dair kanıtlara ulaşmaya çalışmıştır. Ampirik analize 1971 ile 1998 arasındaki verilere kaynaklık etmiş ve kamu harcamalarının GSYİH büyümesini özel harcamalardan daha fazla etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Herwartz ve Theilen (2017: 88) OECD ülke ekonomilerinde hükümet ideolojisinin kamu harcamalarına olan etkilerini 1980-2013 dönemi içerisinde değerlendirmiştir. Bu anlamda makro ekonomik göstergeler ile şekillenen politikaların sağcı hükümetlerce olumlu sosyo-ekonomik koşullar altında yapıldığını kanıtlamış. Ancak yeniden dağıtım mekanizmasının sol muhaliflerce olumsuz koşullar altında yapıldığını ortaya koymuştur. Etki karşılaştırmasında ikincisinin ilkinden daha güçlü olduğu sonucuna varılmıştır.

Sağlık harcamalarını konu edinen Linden ve Ray (2017: 111), çalışmalarında kamu ve özel sağlık harcamaları arasında 1970-2012 yılları arasında 34 OECD ülkelerini kapsayacak şekilde panel zaman serisi yöntemine başvurularak analiz yapılmıştır. Panel var modelleri ve dürtü yanıtı analizleri ile zenginleşen sonuçlar halk sağlığı harcamaları ile yaşam beklentisi arasında pozitif ilişkinin önemini vurgulamıştır. GSYİH'nin bir payı olarak kamu sağlık harcamalarının da etkisiyle yaşam beklentisi için özel harcamaların da önemine değinilmiştir. Mou (2013: 280), çalışmasında 1981'den 2007'ye kadar 13 OECD ülkesinde sağlık harcamalarının kamu-özel karışımını etkileyen faktörleri incelemiştir. Tahmin sonuçları, daha fazla gelir eşitsizliğinin ve nüfusun yaşlanmasının, toplam sağlık harcamalarında daha az kamu sağlık harcamaları payıyla ilişkili olduğunu göstermektedir. Bulgular, gelişmiş ülkelerde sağlık hizmetleri için özel finansman kaynaklarının rolünün artacağını göstermektedir. Prasetyo ve Zuhdi (2013: 620) 2006-2010 yıllarını kapsayan veriler veri zarflama analizi ile sağlık sektöründeki kişi başına devlet harcamalarının verimlilik düzeylerini 81 ülkede insani gelişime yönelik transfer ve sübvansiyon yönüyle analiz etmişlerdir. 81 ülke içerisinde olumlu gelişmeler kaydeden sadece Singapur ve Zambiya olmuştur.

Wang vd. (2018: 55), 22 ülkeyi ele alarak ve 2004-2013 verilerini kullanarak ekonomik büyüme ve hayat sigortası büyümesinin sağlık harcamaları üzerindeki etkilerini etkileyip etkilemediğini ampirik olarak test etmişlerdir. Nihayetinde varılan sonuç, finansal krizler nedeniyle küresel ekonomide yapısal değişiklikler olmuştur ve ekonomik büyüme sigorta tüketimi ve sağlık harcamaları arasındaki ilişkileri etkilemektedir. Lopreite ve Mauro (2017: 673), İtalya'daki mevcut nüfus dinamikleri sağlık sisteminin sürdürülebilirliği konusunda endişeleri ortaya koymaktadır. Bu amaçla 1990-2013 döneminde İtalya'daki demografik değişikliklerin sağlık harcamaları üzerindeki etkilerini araştırmışlardır. Bulgulara göre, İtalya'daki sağlık harcamalarının yaşam beklentisi ve kişi başına düşen GSYİH ile karşılaştırıldığında yaşlanan nüfusa daha fazla tepki verdiğini göstermektedir.

Literatürde yer alan çalışmaların genel itibarıyla kamu harcaması veya sağlık harcamaları ile büyüme arasında ilişki kurmaya yönelik olduğu görülmektedir. Doğrudan sosyal harcamalarla büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların azlığı ve bu çalışmaların da dönem, yöntem ve ülke farklılıklarının oluşu bu konuyla ilgili yeni bir çalışmanın

yapılmasına yol açmıştır. Bu doğrultuda sosyal harcamalar ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin incelenmesi bu bölgedeki ülkelerin ekonomi ve sosyal politikalarına önemli katkı sağlayacaktır.

III- AMPIRİK UYGULAMA

A- Veri Seti ve Metodoloji

Çalışmamızda kullanılan değişken isim ve kaynakları Tablo 2’de belirtilmiştir. Refah rejimleri kapsamında ele alınan Güney Avrupa ülkelerinden İspanya, Portekiz, Yunanistan, İtalya ve Türkiye örneklem olarak seçilmiştir. Bu ülkelerde 1980-2016 arası yıllık verileri kullanılarak sosyal harcamalar ile ekonomik büyüme arasında bir ilişki olup olmadığı test edilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda değişken olarak dünya bankasından elde edilen kişi başı milli gelir oranı ile OECD’den elde edilen sosyal harcamaların GSYİH içindeki payı alınmıştır. OECD’den elde edilen sosyal harcama verileri toplam olarak ele alınmıştır. Yani OECD kaynağındaki sosyal harcamalar; konut yardımı, yaşlılık ödenekleri, işsizlik ödemeleri, aktif işgücü piyasası programı, aile yardımı ve sağlık harcamalarının toplamı olarak belirtilmiştir (OECD, 2018). Panel Nedensellik testine tabi tutulması için öncelikle değişkenlerimizin birim kök testleri alınmıştır. Refah göstergelerinde sosyal harcamalar ve ekonomik büyüme verileri önemli ölçüt olmasından dolayı analizimizde bu iki değişken dikkate alınmıştır (Arısoy vd., 2010; Herce, IV, & Lucio, 2000). Sosyal harcamalar ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemek için Pedroni eşbütünleşme ve Dumitrescu - Hurlin nedensellik testleri yapılmıştır.

Tablo 2. Kullanılan Değişkenlerin Tanımı ve Veri Kaynakları

Değişken	Tanımı	Veri Kaynağı
Ekonomik Büyüme (KBBUYU)	Kişi başı milli gelir oranı	Dünya Bankası ¹
Sosyal Harcamalar (SOS)	Sosyal harcamaların GSYİH içindeki payı	OECD ²

B- Birim Kök Testi

Birim kök testi, serilerin durağan olup olmadıklarını gösterir. Eğer bir zaman serisinde durağanlık yoksa, o serinin $\Delta X = X_t - X_{t-1}$ şeklinde formulüze edilerek durağanlaşana kadar farkı alınır. Zaman serisi durağanlaşınca, bu serinin Δ düzeyde bütünlük olduğu ifade edilir. Ayrıca serinin durağanlığı $X_t \sim I(\Delta)$ şeklinde gösterilir. Panel veri modellerinde durağanlık testlerinin ölçülmesinde literatürde Levin vd. (2002), Im vd. (2003), Maddala ve Wu (1999), Choi (2001)’nin çalışmaları genel olarak kabul görmüştür. Çalışmamızda LLC (Levin, Lin ve Chu) birim kök testi kullanılacak olup, Denklem 1’de görüldüğü üzere LLC temelde Genişletilmiş Dickey-Fuller (Augmented Dickey-Fuller-ADF) testini baz almakta ve değişkenin otoregresif (ρ) katsayısının homojen olduğu varsayımına dayanmaktadır. Sabit parametrelili olan modelde yani hata süreci, değişkenler arasında bağımsız olarak dağılım göstermektedir (Levin vd., 2002: 22; Şirvan & Alp, 2017: 155).

$$\Delta y_{it} = \alpha_{0i} + \rho y_{it-1} + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

Ayrıca denklem 1'den hareketle birim kök testi hipotezlerimiz aşağıda kurulmuştur. Hipotezlerde ρ katsayısı 0'a eşit olursa H_0 hipotezi kabul edilmiş olur ve Denklem 1'deki y_{it-1} 'nin birim köke sahip olduğu, yani serinin durağan olmadığı sonucu ortaya çıkar. Bu durumda serinin durağan hale gelmesi için farkının alınması gerekir.

$$H_0: \rho = 0 \quad ve \quad H_1: \rho \neq 0$$

C- Pedroni Eşbütünleşme Testi

Eşbütünleşme analizi, seriler arasındaki ilişkinin uzun dönemde var olup olmadığı hakkında bilgi veren bir test yöntemidir. İki veya daha fazla durağan olmayan serinin doğrusal kombinasyonlarının durağan olabileceğini belirten Engle ve Granger (1987), eşbütünleşme analiziyle literatüre önemli bir katkı yapmıştır. Panel eşbütünleşme analizlerinde genellikle literatürde çokça karşılaştığımız yöntem Pedroni tarafından geliştirilmiş yöntemdir. Bu yöntem aşağıdaki Denklem (2)'le ifade edilmektedir. Bu denklemde x ile y arasındaki ilişkinin varlığı hata terimi olan kalıntısının durağanlığına bağlıdır. Eğer hata terimi durağan ise x ile y arasında uzun dönemli bir ilişki söz konusudur (Pedroni, 2001).

$$y_{it} = \alpha_i + \delta_i t + \beta_{1i} X_{2it} + \beta_{2i} X_{3it} + \dots + \beta_{Mi} X_{Mit} + e_{it} \quad (2)$$

Panel verilerde eşbütünleşme olup olmadığını test etmede olarak Kao (1999:25) ve Pedroni (1999) olmak üzere iki farklı panel eşbütünleşme testleri kullanılmaktadır. Pedroni (1999:668) eşbütünleşme analizi için iki değişkenli model kullanırken Pedroni (2001:94) testinde, bu sınırlama ortadan kalkmakta ve çok değişkenli modeller kullanılabilir. Pedroni paneli eşbütünleşme analizinde, panel v-istatistiği, panel rho-istatistiği, panel Philips-Peron (PP) -istatistiği, panel ADF-istatistiği, grup rho-istatistiği, grup PP-istatistiği ve grup ADF-istatistiği olmak üzere 7 farklı test bulunmaktadır. Panel metodları kullanılarak değerlendirme yapılırken bu metodoloji uygundur. Bu testte, tüm bu 7 testin olasılık değerleri hesaplanmıştır. 4 veya daha fazla testin olasılık değerleri 0.05'ten küçükse, değişkenler arasında eşbütünleşme olduğu anlamına gelir. Diğer bir deyişle, bu değişkenlerin uzun vadede ilişki içerdiği söylenebilir. Pedroni eşbütünleşme literatürde de önemli yer bulan analizlerden bir tanesidir. Jäger ve Schmidt (2016: 156)'in kamu yatırım oranı ve yaşlı oranları arasındaki ilişkinin incelenmesinde Pedroni eşbütünleşme yöntemi kullanılmıştır. Bildirici ve Bohur (2015:200)'un çalışmalarında da Pedroni eşbütünleşme yöntemi kullanılmış tasarım ile büyüme arasında ilişki kurulmaya çalışılmıştır.

1 <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.KD.ZG> (Erişim: 31.07.2018)

2 https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=SOCX_AGG# (Erişim: 31.07.2018)

D- Dumitrescu - Hurlin Nedensellik Testi

Dumitrescu - Hurlin panel nedensellik, değişkenler arasındaki nedensel ilişkiyi anlamaya yönelik metodolojidir. Granger nedensellik analizinin ileri versiyonu olarak kabul edilir. Bu yaklaşımda panel verileri kullanılarak değerlendirme yapmak mümkündür. Dumitrescu - Hurlin panel nedensellik analizi Denklem (3)'de aşağıda gösterilmiştir.

$$Y_{i,t} = a_i + \sum_{k=1}^K Y_i^k Y_{i,t-k} + \sum_{k=1}^K B_i^k X_{i,t-k} + \varepsilon_{i,t} \quad (3)$$

Bu denklemde X ve Y, değişkenleri temsil eder. Bu nedenle bu yöntemin amacı, X'in Y'nin ana sebebi olup olmadığını belirlemektir. Ayrıca, B değişkeninin katsayısıdır ve bir de sabit terimdir. Buna ek olarak simgesi hata teriminin referansını verir ve K optimal gecikme aralığı hakkında bilgi verir (Dumitrescu ve Hurlin, 2012).

Panel veri yaklaşımında kullanılan bu yöntem benzer çalışmalarda da kullanılmıştır. Boubtane vd. (2013:267)'un çalışmasında OECD ülkelerinde işsizlik ve GSYİH arasında panel nedensellik analizi yapılmıştır. Menard ve Weill (2016: 270)'in yardım ve yoksulluk arasındaki ilişkiyi incelemek için yaptıkları çalışmada panel nedensellik analizi kullanılmıştır. Hartwig (2010:323)'in çalışmasında da panel nedensellik sağlık sermayesi ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemeye yönelik kullanılmıştır. Dinçer vd. (2018)'in çalışmalarında savunma harcamaları ile büyüme arasında ilişki Dumitrescu - Hurlin nedensellik testiyle analiz edilmiştir. Adalı ve Yüksel (2017)'in çalışmasında da gelişmekte olan ekonomilerde doğrudan yabancı yatırım ve ekonomik gelişme arasındaki ilişki Dumitrescu - Hurlin nedensellik analizi ile yapılmıştır. Aynı test uygulaması Dinçer vd. (2018)'nın verimsiz kredi, sanayi ve ekonomik büyüme arasındaki çalışmayla Yüksel ve Oktar (2017)'in Okun yasasının farklı gelişme düzeyindeki ülkelere ilişkin ekonometrik analizinde kullanılmıştır. Ersin (2018)'in MINT ülkelerinde ihracatın büyüme üzerindeki etkisi çalışmasında nedensellik testi kullanılmıştır. Ersin ve Ergeç (2018)'in harcama bileşenleri ve sektörel istihdam arasındaki ilişki çalışmasında da nedensellik testi kullanılmıştır. Söz konusu yöntem ayrıca araştırma geliştirme harcamalarının etkinliği ve bankacılık sektörünün verimliliği konularında da dikkate alınmıştır (Yüksel, 2017; Dinçer vd., 2017; Dinçer vd. 2019a,b,c).

IV- AMPRİK BULGULAR

A- Birim Kök Test Sonuçları

Panel eşbütünlük ve panel nedensellik analizlerinde ön koşul serilerin durağan olmasıdır. Çalışmamızda da bu kaynaklardan Levin, Lin ve Chu (2002)'in yöntemi referans alınmış ve birim kök testleri yapılmıştır. Literatürde LLC birim kök testi benzer analiz çalışmalarında da dikkate alınmıştır (Yüksel & Oktar, 2017: 328-330; Güven & Mert, 2016: 145-148). Serilerin birim kök testleri yapılırken hatalar arasındaki otokorelasyon sorununu ortadan kaldıran uygun gecikme uzunluğu Schwarz bilgi kriterine göre alınmıştır. Tablo 3'teki durağanlık testlerine göre sosyal harcamalar ve

ekonomik büyüme değişkenleri düzeyde durağan olmadığı için birinci farkları alınmış ve birinci düzeyde seriler durağan hale getirilmiştir.

Tablo 3. Panel Birim Kök Test Sonuçları

Sosyal Harcamalar (SOS)				
Sabitli				
	t- istatistiği I(0)	Olasılık I(0)	t- istatistiği I(1)	Olasılık I(1)
Levin, Lin & Chu	0.08238	0.5328	-4.96327	0.0000
Ekonomik Büyüme (KSBUYU)				
Sabitli				
	t- istatistiği I(0)	Olasılık I(0)	t- istatistiği I(1)	Olasılık I(1)
Levin, Lin & Chu	-1.01247	0.1557	-4.444604	0.0000

B- Panel Eşbütünlüşme Testi

Eşbütünlüşme, iki değişken arasında ilişkinin olup olmadığı hakkında bilgi veren bir yöntemdir. Çalışmamızda Pedroni eşbütünlüşme analizi dikkate alınmıştır. Pedroni eşbütünlüşme sonuçları Tablo 4’te gösterilmiştir. Sonuçlara göre sosyal harcamalarla ekonomik büyüme arasında çift yönlü eşbütünlüşme söz konusudur. Tablo 4’teki olasılık değerlerinin hepsi 0.05’den küçüktür. Uzun dönemde eşbütünlüşme ilişkisinin tespit edilmesi üzerine, çalışmaya destekleyici nitelik kazandıracaktır.

Tablo 4. Pedroni Panel Eşbütünlüşme Testi Sonuçları

İlişki Tipi	Test Yöntemi	$KBBUYU_{it} = \alpha_{it} + \beta SOS_{it} + \mu_{it}$	
		Olasılık	Olasılık
Sosyal Harcamalar ile Ekonomik Büyüme Arasında İlişki	Panel v-Statistic	0.0001	0.0091
	Panel rho-Statistic	0.0000	0.0000
	Panel PP-Statistic	0.0000	0.0000
	Panel ADF-Statistic	0.0000	0.0000
	Grup rho-Statistic	0.0000	0.0000
	Grup PP-Statistic	0.0000	0.0000
	Grup ADF-Statistic	0.0000	0.0000

C- Dumitrescu - Hurlin Panel Nedensellik

Granger nedensellik analizinin ileri versiyonu olan Dumitrescu - Hurlin nedensellik analizi, değişkenler arasındaki ilişkinin nedenselliği hakkında bilgi verir. Çalışmamızda da bu referanslar ve literatür dikkate alınarak yapılan panel nedensellik sonuçları Tablo 5’te gösterilmiştir. Sonuçlara göre sosyal harcamalar, ekonomik büyümenin Granger nedeni değil iken, ekonomik büyüme sosyal harcamaların Granger nedeni olarak bulunmuştur. Sosyal harcamalardan ekonomik büyümeye nedensellik ilişkisi, gecikme (lag) değerlerinin üçünde de olasılık değerinin 0.05’ten büyük olmasından dolayı anlamsız çıkmıştır. Yani sosyal harcamalardan ekonomik büyüme olan ilişkinin sıfır hipotezi reddedilememektedir.

Tablo 5. Panel Nedensellik Test Sonuçları

Nedensel İlişkinin Yönü	Gecikme Değeri	Olasılık Değeri	Sıfır Hipotezi	Karar
Sosyal Harcamalar → Ekonomik Büyüme	1	0.3257	Sosyal harcamalar, ekonomik büyümenin Granger nedeni değildir.	Kabul
	2	0.7209		Kabul
	3	0.4578		Reddedilemez
Ekonomik Büyüme → Sosyal Harcamalar	1	0.0001	Ekonomik büyüme, sosyal harcamaların Granger nedeni değildir.	Ret
	2	0.0202		Ret
	3	0.0074		Ret

Ekonomik büyümeden sosyal harcamalara nedensellik ilişkisini incelediğimizde, gecikme (gecikme) değerlerin üçünün de olasılık değeri 0.05'ten küçük çıkmış ve test istatistikleri istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Ekonomik büyümeden sosyal harcamalara sıfır hipotezi reddedilmiştir. Gecikme değerlerinin üçünün de anlamlı çıkması sonuçların güvenilirliğini sağlamlaştırmaktadır. Böylelikle ekonomik büyümenin sosyal harcamaların nedeni olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Sosyal harcamaların ekonomik büyümenin nedeni olmaması, bu ülkelerde sosyal harcama bileşenlerinin etkin kullanılmadığı sonucunu doğurmaktadır. Özellikle bu ülkelerinin aktif istihdam politikalarını uygulamadaki görece başarısızlığı sosyal harcama bileşenlerindeki işsizlik ödemelerini dolaylı bir biçimde etkilemektedir (Coşan vd., 2017: 236; Akgül, 2018: 44) Haliyle bu durum bölge ülkelerdeki sosyal harcamaların, ekonomik daralma dönemlerine göre şekillendiğini göstermektedir. Bundan dolayıdır ki ters yönlü bir ilişkinin varlığı tespit edilebilmiştir.

SONUÇ

Refah devleti anlayışı, ikinci dünya savaşı sonrasında devletin sosyal alanlardaki varlığının reformist mantıkla ortaya konulması olarak vücut bulmuştur. Refah devleti anlayışı Titmuss (1958) ve daha sonrasında Andersen (1990) tarafından liberal/Anglosakson refah, muhafazakâr/kıta Avrupası ve İskandinav/sosyal demokrat modelleri şeklinde sınıflandırılmıştır. Daha sonra bu anlayışa Ferrara (1996), Güney Avrupa Refah modelini de dâhil ederek tanımlama hacmini genişletmiştir. Refah devleti anlayışında kamu harcama miktarı önemli bir yer tutmaktadır. Bu anlamda Güney Avrupa refah rejimi ülkelerinde sosyal harcamalarda genel olarak yıldan yıla az da olsa bir artış gösterdiği ifade edilebilir. Özellikle kriz ve ülkelerin küçülme yaşadığı dönemlerde sosyal harcamalarda artış söz konusudur. Bu durum kamu harcamalarının içindeki sosyal harcama paylarının artışında da kendisini göstermektedir. Yani ülkelerin büyüme değerlerinin bir önceki yıla göre küçülmesi veya eksi değerler alması sosyal harcamalara yönelik baskıyı artırmaktadır. Bu noktada sosyal harcamaların ekonomik büyüme üzerindeki etkisi veya tam ters ilişkinin ortaya çıkarılması çalışmanın ana teması olmuştur. Başka bir ifadeyle, “ekonomik büyüme üzerinde sosyal harcamalar ne

kadar etkilidir?” sorusuna yanıt aranmıştır.

Sosyal harcamaların refah modelleri içerisinde önemli bir araç olması ve ekonomik büyümeyi sağladığı varsayımı analizi gerekli kılmıştır. Bu çerçevede refah modelleri kapsamındaki Güney Avrupa ülkelerinde sosyal harcamalarla ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların görece az ve yöntemlerin güncel olmayışı bizi bu çalışmaya sevk etmiştir. Bu çalışmayla söz konusu bölgede sosyal harcamalarla ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin Pedroni eşbütünleşme ve Dumitrescu-Hurlin nedensellik testleri ile yapılmasının literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Güney Avrupa Refah modeli içindeki İspanya, Yunanistan, İtalya, Portekiz ve Türkiye'nin 1980-2016 dönemi sosyal harcamalar ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi panel veri analiz yöntemleri ile inceleyen çalışmamızda Pedroni eşbütünleşme ve Dumitrescu Hurlin nedensellik testleri yapılmıştır. Eşbütünleşme testinde ekonomik büyüme ile sosyal harcamalar arasında uzun dönemli bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte iki değişken arasında nedensellik testi yapıldığında, Güney Avrupa ülkelerinde ekonomik büyümenin sosyal harcamaların bir nedeni olduğu sonucuna ulaşılrken; sosyal harcamalardan ekonomik büyümeye doğru bir nedensellik ilişkisi bulunamamıştır. Çalışma sonuçlarımızı benzer çalışmalarla karşılaştırdığımızda, literatürde genel itibariyle sosyal harcamalar büyümeyi pozitif etkilerken, bu çalışmada ters ilişki tespit edilmiştir. Herce, IV ve Lucio (2000)'in çalışmalarında Portekiz ve İspanya için sosyal harcamaların GSYİH'yı etkilediği, Yunanistan ve İtalya içinse herhangi bir ilişki bulunmadığı ifade edilmişti. Çalışmamızda Türkiye hariç örneklem olarak Herce, IV ve Lucio (2000) ile aynı ülkeleri incelediğimizde farklı sonuçlar çıktığını görmekteyiz. Bunun nedeni, ele alınan dönem ve kullanılan yöntem farklılığı olarak gösterilebilir.

Analiz sonucunda ekonomik büyümenin sosyal harcamalarının nedeni olduğu bulgusu, önemli bir çıktıdır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta büyüme oranlarındaki düşüşün sosyal harcamaları artırdığı gerçeğidir. Nitekim büyüme oranlarının eksi değer aldığı dönemlerde bütçe açıkları artış göstermiştir. Bundan dolayı sosyal harcamalar, ekonomik daralmalarda daha etkin rol oynamaktadır. Sosyal harcamaların, ekonomik büyümeye etkisi bakımından nedensel bir bağın bulunamaması, Güney Avrupa bölgesinin sosyal harcama yapılarını gözden geçirmesini gerekli kılmaktadır. Bu bakımdan sosyal harcamalar söz konusu bölgede demografik dinamikler göz önünde bulundurularak ekonomik büyümeye katkı sağlayıcı şekilde düzenlenmelidir.

Sosyal harcamaların ekonomide talep canlanmasını kriz dönemine göre daha da artıracığı düşünülürse, ekonomik büyüme olumlu yönde etkilenecektir. Örneğin kamu transfer harcamalarının beşerî sermayeyi artıracak şekilde planlanması uzun vadede ekonomik büyümeye olumlu katkı sağlayacaktır. Bunun yanında sağlık harcamalarına

yapılan yatırımlar uzun vadede büyümeyi olumlu yönde etkileyebilirken gerek sektörel istihdam boyutuyla gerekse de beklenen yaşam süresinin artması bakımından üç yönlü bir etkiye sahip olabilecektir.

Konu özgünlüğü bakımından çalışmamızın orijinal bir yöntem kullanılarak literatüre önemli bir katkı sağladığı düşünülmektedir. Ülkelerin ekonomik gelişimi için önem arz eden bu konunun gelecek çalışmalarda bulanık mantık ve çok kriterli karar verme yöntemleri gibi farklı tekniklerle de ele alınmasının yararlı olunabileceğine inanılmaktadır.

Kaynakça

- Adalı, Z. ve Yüksel, S. (2017). Gelişmekte Olan Ekonomilerde Doğrudan Yabancı Yatırım ve Ekonomik Gelişme Arasındaki Nedensellik İlişkisi. *Marmara İktisat Dergisi*. 1 (2). 109-118.
- Akgül, O. (2018). *Türkiye’de Asgari Ücret Sisteminin Uluslararası Standartlar Açısından Değerlendirilmesi*. İstanbul: Harf Yayınları.
- Alonso, J. M., Clifton, J., & Díaz-Fuentes, D. (2017). The Impact of Government Outsourcing on Public Spending: Evidence from European Union Countries. *Journal of Policy Modeling*. 39(2). 333-348.
- Altunc, O. F., & Aydın, C. (2013). The Relationship between Optimal Size of Government and Economic Growth: Empirical Evidence from Turkey, Romania and Bulgaria. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 92. 66-75.
- Arısoy, İ., Ünlükaplan, İ., ve Ergen, Z. (2010). Sosyal Harcamalar ve İktisadi Büyüme İlişkisi: Türkiye Ekonomisinde 1960–2005 Dönemine Yönelik Bir Dinamik Analiz. *Maliye Dergisi*. 158. 398-421.
- Aysan, M., ve Özdoğru, A. (2015). Avrupa’da Erken Çocukluk Bakımı ve Eğitiminin Mukayeseli Analizi. *Sosyoloji Dergisi*. 3(30). 167-194.
- Baş, H. ve Çetin, B. I. (2017). Bir Sosyal Belediyecilik Uygulaması Olarak İstanbul Esenler Belediyesi Gençlik Merkezi Örneği. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 17 (1). 149-175.
- Baş, H. (2017). Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Aileye Yönelik Sosyal Politikaları Üzerinden Bir Değerlendirme. *MCBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*. 15 (2). 165-196.
- Beraldo, S., Montolio, D., ve Turati, G. (2009). Healthy, Educated and Wealthy: A Primer on the Impact of Public and Private Welfare Expenditures on Economic Growth. *The Journal of Socio-Economics*. 38(6). 946-956.
- Bidirici, M., ve Bohur, E. (2015). Design and Economic Growth: Panel Cointegration and Causality Analysis. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 210. 193-202.
- Boratav, K. (2008). *Türkiye İktisat Tarihi: 1908-2007*. Ankara: İmge Yayınevi.
- Boubtane, E., Coulibaly, D., ve Rault, C. (2013). Immigration, Unemployment and GDP in the Host Country: Bootstrap Panel Granger Causality Analysis on OECD Countries. *Economic Modelling*. 33. 261-269.

- Castro, V., ve Martins, R. (2017). Politically Driven Cycles in Fiscal Policy: In Depth Analysis of the Functional Components of Government Expenditures. *European Journal of Political Economy*. 33. 1-21.
- Chantzaras, A. E., ve Yfantopoulos, J. N. (2018). Financial Protection of Households Against Health Shocks in Greece During the Economic Crisis. *Social Science & Medicine*. 211. 338-351.
- Choi, I. (2001). Unit Root Tests for Panel Data. *Journal of International Money and Finance*. 20 (2). 249-272.
- Coşan, B., Şahin, Ş., ve Yörübulut, M. Ç. (2017). Küresel Ekonominin Kronik Sorunsalı Genç İşsizlik: Türkiye Güney Avrupa (İspanya, İtalya, Portekiz, Yunanistan) Ülkelerinin Karşılaştırması. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. (Special). 220.
- Çalışkan, Z. (2013). Refah Devletlerinin Dinamik Dengesi: Sosyal Harcamalar İçin Geleneksellik Endekslerinin Hesaplanması. *Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*. 2(1). 218-239.
- Darby, J., Li, C. W., & Muscatelli, V. A. (2004). Political Uncertainty, Public Expenditure and Growth. *European Journal of Political Economy*. 20(1). 153-179.
- Diñçer, H., Hacıođlu, Ü., & Yüksel, S. (2018). Conflict Risk and Defense Expenses and Their Impact on the Economic Growth. In *Handbook of Research on Military Expenditure on Economic and Political Resources* (pp. 1-23). IGI Global.
- Diñçer, H., Yüksel, S., & Adalı, Z. (2018). Relationship Between Non-Performing Loans, Industry and Economic Growth of the African Economies and Policy Recommendations for Global Growth. In *Globalization and Trade Integration in Developing Countries* (pp. 203-228). IGI Global.
- Diñçer, H., Yüksel, S., & Adalı, Z. (2017). Identifying Causality Relationship between Energy Consumption and Economic Growth in Developed Countries. *International Business and Accounting Research Journal*. 1(2). 71-81.
- Diñçer, H., Yüksel, S., Adalı, Z., & Aydın, R. (2019a). Evaluating the Role of Research and Development and Technology Investments on Economic Development of E7 Countries. In *Organizational Transformation and Managing Innovation in the Fourth Industrial Revolution* (pp. 245-263). IGI Global.
- Diñçer, H., Yüksel, S., Eti, S., & Tula, A. (2019c). Effects of Demographic Characteristics on Business Success: An Evidence From Turkish Banking Sector. In *Handbook of Research on Business Models in Modern Competitive Scenarios* (pp. 304-324). IGI Global.
- Diñçer, H., Yüksel, S., Pınarbaşı, F., & Çetiner, İ. T. (2019b). Measurement of Economic and Banking Stability in Emerging Markets by Considering Income Inequality and Nonperforming Loans. In *Maintaining Financial Stability in Times of Risk and Uncertainty* (pp. 49-68). IGI Global.
- Dumitrescu, E. I., & Hurlin, C. (2012). Testing for Granger non-causality in heterogeneous panels. *Economic Modelling*. 29(4). 1450-1460.
- Dünya Bankası (2018). GDP per capita growth (annual %), [<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.KD.ZG>]. (Erişim: 12.07.2018).
- Elveren, M. A., ve Elveren, A. Y. (2010). Türkiye’de Refah Rejiminin Dönüşümü ve Bireysel Emeklilik Sistemi. *Mülkiye Dergisi*. 34(266). 243-258.
- Engle, R. F., & Granger, C. W. (1987). Co-integration and Error Correction: Representation, Estimation, and Testing. *Econometrica: Journal of the Econometric Society*. 251-276.

- Ersin, İ. (2018). İhracata Dayalı Büyüme Hipotezinin Test Edilmesi: MINT Ülkeleri Örneği. *Ekonomi, İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi*. 1(1). 26-38.
- Ersin, İ., Ergeç, E.H. (2018). Harcama Bileşenleri ve Sektörel İstihdam Arasındaki Nedensellik İlişkisi. *Yönetim Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*. 16 (Özel Sayı 1). 161-180.
- Esping-Andersen, G. (2013). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. John Wiley & Sons.
- Ferrera, M. (1996). The 'Southern Model' of Welfare in Social Europe. *Journal of European Social Policy*. 6(1). 17-37.
- Güler, M. A. (2015). Güney Avrupa Refah Rejiminde Sosyal Dışlanma. *İş ve Hayat*. 1(1). 57-96.
- Güven, S., & Mert, M. Uluslararası Turizm Talebinin Eşbütünleşme Analizi: Antalya İçin Panel Ardl Yaklaşımı. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 17(1). 133-152.
- Hajamini, M., & Falahi, M. A. (2018). Economic Growth and Government Size in Developed European Countries: A panel Threshold Approach. *Economic Analysis and Policy*. 58. 1-13.
- Hartwig, J. (2010). Is Health Capital Formation Good for Long-term Economic Growth?—Panel Granger-Causality Evidence for OECD Countries. *Journal of Macroeconomics*. 32(1). 314-325.
- Herce, J. A., Sosvilla-Rivero IV, S., & De Lucio, J. J. (2000). Social Protection Benefits and Growth: Evidence from the European Union. *Applied Economics Letters*. 7(4). 255-258.
- Herwartz, H., ve Theilen, B. (2017). Ideology and Redistribution Through Public Spending. *European Journal of Political Economy*. 46. 74-90.
- Im, K. S., Pesaran, M. H., ve Shin, Y. (2003). Testing for Unit Roots in Heterogeneous Panels. *Journal of Econometrics*. 115(1). 53-74.
- Jäger, P., ve Schmidt, T. (2016). The Political Economy of Public Investment When Population is Aging: a Panel Cointegration Analysis. *European Journal of Political Economy*. 43. 145-158.
- Kalaycı, İ. (2013). Büyük Durgunluk ve Avrupa Refah Devlet Modeli Açısından Norveç, Yunanistan ve Türkiye: Diyalektik İlişkiler. *Sayıştay Dergisi*. 90. 19-47.
- Kalaycı, İ. (2014). İktisadi Krizler Karşısında 'Sürdürülebilir' Refah Devleti. *Sosyal Güvenlik Dergisi*. 4 (2). 89-119.
- Kanca, O., & Bayrak, M. (2015). Türkiye'de Kamu Harcamalarının Gelişimi (Dönemsel Bir Analiz 1980 2011). *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 3(2). 9-24.
- Kao, C. (1999). Spurious Rgression and Residual-Based Tests for Cointegration in Panel Data. *Journal of Econometrics*. 90(1). 1-44.
- Kelly, T. (1997). Public Expenditure and Growth. *Journal of Development Studies*. 34 (1). 60-84.
- Koçak, O., Arslan, H., ve Eti, S. (2017). Belediyelerde Sosyal Politika Uygulamaları ve Pendik Belediyesi Örneği. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. 7(12). 119-144.
- Lee, C. C., ve Chang, C. P. (2006). Social Security Expenditure and GDP in OECD Countries: A Cointegrated Panel Analysis. *International Economic Journal*. 20(3). 303-320.
- Levin, A., Lin, C. F., ve Chu, C. S. J. (2002). Unit Root Tests in Panel Data: Asymptotic and Finite-Sample Properties. *Journal of Econometrics*. 108(1). 1-24.

- Linden, M. ve Ray, D. (2017). Life Expectancy Effects of Public and Private Health Expenditures in OECD Countries 1970–2012: Panel Time Series Approach, *Economic Analysis and Policy*. 56. 101-113.
- Lopreite, M. & Mauro, M. (2017). The Effects of Population Ageing on Health Care Expenditure: A Bayesian VAR Analysis Using Data From Italy. *Health Policy*. 121(6). 663-674.
- Maddala, G.S. & Shaowen W. (1999). Comparative Study of Unit Root Tests with Panel Data and a New Simple Test, *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*. Special Issue. 61. 631-652.
- Menard, A.-R. & Weill, L. (2016). Understanding the link between aid and Corruption: A Causality Analysis. *Economic Systems*. 40 (2). 260-272.
- Morozumi, A. ve Veiga, F.J. (2016). Public Expenditures and Growth: The Role of Government Accountability, *European Economic Review*. 89. 148-171.
- Mou, H. (2013). The Political Economy of the Public–Private mix in Health Expenditure: An Empirical Review of Thirteen OECD Countries, *Health Policy*. 113 (3). 270-283.
- Narayan, P.K. (2006). Examining Structural Breaks and Growth Rates in International Health Expenditures, *Journal of Health Economics*. 25 (5). 877-890.
- OECD (2007). The Social Expenditure Database: An Interpretive Guide SOCX 1980-2003.
- OECD (2017). *Pensions at a Glance 2017 OECD and G20 Indicators*. Paris: OECD Publishing.
- Özdemir, S. (2005). Başlangıcından Günümüze Refah Devletlerinde Sosyal Harcamaların Analizi. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*. 50. 153-204.
- Özmen, Z. (2017). Refah Modelleri Açısından Avrupa’da ve Türkiye’de Sosyal Güvenlik Sisteminin Finansmanı. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 7 (1). 88-117.
- Parlak, N.K. (2016). Güney Avrupa Rejiminde Emeklilik Sistemleri: Mukayeseli Bir Analiz. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 5(1). 118-140.
- Pedroni, P. (1999). Critical Values for Cointegration Tests in Heterogeneous Panels with Multiple Regressors. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*. 61 (1). 653-670.
- Pedroni, P.F. (1996). *Modified OLS for Heterogeneous Cointegrated Panels and the Case of Purchasing Power Parity*. Manuscript, Department of Economic. Indiana University.
- Pedroni, P.F. (2001). *Modified OLS for Heterogeneous Cointegrated Panels*. (eds.). Badi H. Baltagi, Thomas B.
- Fomby, R. Carter Hill in Nonstationary Panels. Panel Cointegration, and Dynamic Panels. Emerald Group Publishing Limited. 15. 93-130.
- Prasetyo, A.D. & Zuhdi, U. (2013). The Government Expenditure Efficiency towards the Human Development. *Procedia Economics and Finance*. 5. 615-622.
- Şirvan, N. & Alp, Ö.S. (2017). Türev Piyasa Araçlarının Türk Bankacılık Sektöründe Riske Olan Etkileri1. *Başkent Üniversitesi Ticari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 1 (1). 130–157.
- Taşçı, F. (2013). Refah Devleti Modelleri İçinde Türkiye’nin Pozisyonu: “Yaşlı Algısı” Üzerinden Değerlendirmeler. *İnsan & Toplum*. 3 (5). 5-35.
- Titmuss, R.M. (1958). *Essays on the Welfare State*. London: Allen and Unwin Publ.
- Titmuss, Richard (1974). *Social Policy*. London: Allen and Unwin Publ.

Tiyek, R. & Umut, Y. (2016). Güney Avrupa Refah Rejimi Bağlamında Türkiye: Bir Değerlendirme, *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 5 (1). 26-49.

Toprak, D. (2015). Uygulamada Ortaya Çıkan Farklı Refah Devleti Modelleri Üzerine Bir İnceleme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 21. 151-175.

Wang, K.-M. (2011). Health Care Expenditure and Economic Growth: Quantile Panel-Type Analysis. *Economic Modelling*. 28 (4). 1536-1549.

Wang, K.-M., Lee, Y.-M. & Lin, C.-L., Tsai, Y.-C. (2018). The Effects of Health Shocks on Life Insurance Consumption, Economic Growth, and Health Expenditure: A Dynamic Time and Space Analysis. *Sustainable Cities and Society*. 37. 34-56.

Wu, S.-Y., Tang, J.-H., & Lin, E. S. (2010). The Impact of Government Expenditure on Economic Growth: How Sensitive to the Level of Development?. *Journal of Policy Modeling*. 32 (6). 804-817.

Yazıcı, S. (2005). OECD Ülkelerinde Emeklilik Sistemlerinin Karşılaştırması. [http://www.mfa.gov.tr/occd_ulkelerinde-emeklilik-sistemlerinin-karsilastirmasi.tr.mfa]. (Erişim:25 Şubat 2019).

Yüksel, S. & Oktar, S. (2017). Okun Yasasının Farklı Gelişme Düzeyindeki Ülkelere İlişkin Ekonometrik Analizi. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 39 (1). 323-332.

Yüksel, S. (2017). The Impacts of Research and Development Expenses on Export and Economic Growth. *International Business and Accounting Research Journal*. 1 (1). 1-8.

Yüksel, S. (2017). The Impacts of Research and Development Expenses on Export and Economic Growth, *International Business and Accounting Research Journal*. 1 (1). 1-8.